

BANK & TŐZSDE

FÜGGETLEN PÉNZÜGYI,
ÜZLETI ÉS GAZDASÁGI HAVILAP

XI. évfolyam

2003. március

Ára: 2000 Ft

A tartalomról

Forint és piac – összeállítás

Egy hónappal a január 15–16-i kétszer száz bázispontos kamatcsökkentés után az eseményekben központi szerephez sodródó jegybank visszaállíthatta a korábbi monetáris kondíciók egy részét. A *Bank & Tőzsde* 2003. februári számában olvasható nagyobb összeállítás folytatásaként ezúttal a február 24. óta tapasztalható folyamatokat tekintettük át. (16–18. oldal)

Termő föld –

Földpiaci kilátások a csatlakozás küszöbén

Manapság, a tőkepiaci hozamok esése idején, előtérbe kerülnek az olyan, hosszú éveken át kevésbé tekintetbe vett lehetőségek, mint amilyen a termőföld. A hazai termőföldpiac az utóbbi másfél évben is igen erőteljes áremelkedés ment végbe, az Európai Unióhoz való csatlakozással összefüggésben pedig a szakértők szinte egyöntetűen nagyarányú drágulást valószínűsítnek. (29–31. oldal)

Bázel II – kelet-közép-európai helyzetkép

A régióbeli bankok mintegy 40 százaléka 2002-ben még nem tudta felbecsülni, hogy mekkora ráfordításokkal fog szembesülni az előreláthatólag az évtized második felében hatályba lépő második bázelei tőkeegyezmény alkalmazása érdekében. A vonatkozó becslések igen szélsőséges értékek, 300 ezer és 57 millió euró között szóródnak – derül ki többek között a PricewaterhouseCoopers által készített felmérésből. (36–38. oldal)

Bank & Tőzsde – havi mutatók (II. 24. – III. 27.)

	Záróérték III. 27.	Havi változás Érték	Sházalék
Dow Jones Industrial Average (pont)	8230	306.00	3.86
Euró/dollár-árfolyam (USD)	1.0683	-0.01	-1.07
Brent-olaj hordónként (USD)	26.34	-5.86	-18.20
A Budapesti Értéktőzsde Indexe (pont)	7517	210.65	2.88
A forint árfolyama a sávban (%)	10.76	0.00	0.00
Euró/forint-árfolyam (HUF)	246.40	0.05	0.02
Dollár/forint-árfolyam (HUF)	230.63	2.50	1.10
Egyéves ÁKK-referenciahozam (%)	6.54	0.33	5.31
Folyó fizetési mérleg, jan. (M EUR)	-261.00	194.00	-42.64
Fogyasztói árindex, febr. (év/év, %)	4.5	-0.2	-4.3
Ipari termelés, jan. (év/év, %)	6.5	-0.4	-5.8
Államháztartási hiány, febr. (Mrd Ft)	-164.0	-119.6	269.4

Forrás: Bank & Tőzsde-gyűjtés

ISSN 00-1216-8122
03003
9 770012 168128

www.bankestozsde.hu

Német bankszektor

Szebb napok után

A német gazdaság elmúlt években bemutatott visszafogott teljesítménye a bankszektor eredményességére is erősen rányomta a bélyegét. A kiélezett verseny, a tarthatatlannul magas működési költségek, a vállalati és az ingatlanfejlesztési hitelezésben megnövekedett céltartalék-képzési szükséglet, a belföldi vállalati és lakossági hitelek helytelen árazása, a fogyasztói igények fokozódása és egyre kifinomultabbá válása egyaránt sújtották Európa legnagyobb gazdaságának bankrendszerét, amely mindezzel összefüggésben 2002-ben az elmúlt ötven év legrosszabb teljesítményét produkálta. Elemzésünkben a több vélemény szerint drámai helyzetben lévő bankrendszer áttekintésével próbáljuk meg érzékeltetni a gazdasági nehézségeket. Mire a végére érünk, sok más mellett arra a következtetésre juthatunk, hogy a magyar bankrendszer helyzete a németéhez képest rózsás. Ez pedig a német bankok magyarországi aktivitására tekintettel érdekes, az érintett leányintézmények számára pedig minden bizonnyal izgalmas fejlemény.

vel próbáljuk meg érzékeltetni a gazdasági nehézségeket. Mire a végére érünk, sok más mellett arra a következtetésre juthatunk, hogy a magyar bankrendszer helyzete a németéhez képest rózsás. Ez pedig a német bankok magyarországi aktivitására tekintettel érdekes, az érintett leányintézmények számára pedig minden bizonnyal izgalmas fejlemény.

A német gazdaság problémái

Hogyan áll a világ harmadik legjelentékenyebb gazdasága? A német GDP 2002-ben 0,7 százalékos reálnövekedéssel 2085 milliárd euróra rúgott, az ipari termelés pedig a leg-

Folytatás a 11. oldalon

Folyamatokról van szó

Interjú Felcsuti Péterrel, a Raiffeisen Bank vezérigazgatójával

A hazai bankok táborában több szempontból is sajátos pályát befutó Raiffeisen Bank konkurenseivel karöltve a kilencvenes évek végén hirdette ki, hogy a magyar piacon hosszú távon talpon maradó univerzális pénzügyi csoportok egyike kíván lenni. A banküzleten kívül Magyarországon a befektetési és a vagyongazdálkodási szolgáltatásokban, a lízing- és az ingatlanfejlesztési üzletben érdekelt, Ausztriából irányított csoport feje a szakmában hallható vélemények tükrében rendre a legjobbnak elismert bankok közé számít, amit a krónikás a legtranszparensabb jelzővel is megtoldhat. Szektorbeli pozícióját jellemzi, hogy az elmúlt hetekben közzé-

FOTÓ: ARCHIV

tett adatokból ítélve 2002-ben eszközértéke alapján a hatodik helyet, ügyfélkijelölésével az ötödiket, nyereségben mérve pedig a negyedik helyezést mondhatta magának, ugyanúgy, mint egy éve. Ráadásul oly módon, hogy a bank a legtöbb versenytársával ellentétben számviteli tekintetben nem konszolidálja a hozzá kapcsolódó – igaz, hozzá képest eltörpülő – Raiffeisen-vállalkozások többségét. Felcsuti Péter vezérigazgató lapunknak nyilatkozva többek között azt hangsúlyozta: a bankok által „kihirdetett” nagy átalakulásokat célzó tervek csak hosszú folyamatokban érhetnek be.

Folytatás a 4. oldalon

Jogvélemény

A kockázatok feltárásán és megértésén keresztül...

Az elmúlt években a jogászai közreműködéssel megvalósított finanszírozási és tőkepiaci ügyletek dokumentálásának egyik leglátványosabb fázisa a tranzakciós jogvélemény (legal opinion) elkészítése és kibocsátása volt. Ez a fajta jogvélemény lényegében nem más, mint a piaci szokványok által kialakított alakításoknak és a megbízás terjedelmének megfelelő, formális jogi tanácsadás. A jogvélemények kibocsátásának gyakorlata először az Egyesült Államokban – ott is a nagyobb tőkepiaci és finanszírozási ügyletekben – terjedt el, majd nem sokkal később általánossá vált azokon a(z) (euro)piacokon is, amelyeken

az amerikai kereskedelmi vagy befektetési bankok megjelentek. Azonban, mielőtt bárki a szemöldökét ráncolná azért, hogy megint gondolkodás nélkül átvesszünk külföldi jogi koncepciókat, fontos kiemelni, hogy a jól elkészített jogvélemény kizárólag az ügyletre irányadó jog tekintetében tartalmaz nyilatkozatokat és következtetéseket. Ráadásul a jogvélemény célja és funkciója az adott jogválasztásra tekintet nélkül változatlan – véli ügyvéd szerzőnk, akit a téma áttekintésére kértünk fel.

Folytatás a 22. oldalon

ÉVTIZEDEK
10 ÉVES A BANK & TŐZSDE

Folytatás az 1. oldalról

A jogvélemény elkészítésének elsődleges célja az adott ügylethez és az ügyleti dokumentációhoz kapcsolódó jogi kockázatok lehető legteljesebb körű feltárása és az üzleti döntések alapjául szolgáló jogi előfeltételezések megerősítése. Az esetleg felmerülő jogi kockázatokra tekintettel ezért például a negatív vélemény is fontos üzenetet hordozhat a címzett részére.

Cél és jelleg

A megbízás alapján a jogvéleményt kibocsátó fél, amely tipikusan ügyvédi iroda vagy egyéni ügyvéd, de időnként eljárhat a felek kérésére az egyikük jogtanácsosa is, az ügylet tekintetében releváns jogi kérdéseket vizsgálja meg, és azok alapján vonja le a megbízó érdekeit érintő következtetéseit. Bár a jó jogvélemény erénye az egyszerűség és a rövidség, ha összetett struktúrákról és bonyolultabb kérdésekről van szó, a következtetések részletesebb magyarázata külön szükségessé válhat, továbbá az elemzés kibővítése akkor is szerepet kap, ha az a jobb megértést és az egyértelműséget segíti.

A jogvéleményt legtöbbször egy összetett ügylet lezárásakor, esetenként az ügyleti dokumentáció aláírása vagy a pénzügyi zárás előzetes feltételeként bocsátja ki az eljáró ügyvéd az ügyfele és/vagy az ügyletben részt vevő más felek részére. Ezzel például lehetővé válik az is, hogy ha mégoly bonyolultak is a struktúrák, egyetlen dokumentumba foglalva lehessen áttekinteni az egész ügyletet érintő jogi természetű kockázatokat. Míg az egyesült államokbeli gyakorlat ebben jóval megengedőbb, s a felek ügyvédjei kölcsönösen a többi, általuk nem képviselt partner javára is kibocsátanak jogvéleményt a közös ügyletek zárásakor, addig az angol ügyvédek általánosságban arra törekcsenek, hogy ne adjanak jogvéleményt olyan ügyfélnek, akinek/ amelynek van már angol jogi képviselője. A hazai gyakorlat meglehetősen vegyes ezzel kapcsolatban, de általában a megengedőbb amerikai hozzáállást követi.

Ügyvédek táncrendje

Egy-egy ügyletben a különböző partnerek által megbízott ügyvédek és ügyvédi irodák közötti együttműködés „táncrendjét” az is befolyásolja, hogy kinek kell az egész ügyletet átfogó vizsgálatot lefolytatnia és a kapcsolódó jogvéleményt kibocsátania. Finanszírozási ügyletekben ezt a koordináló szerepet természetesen a bankokat képviselő ügyvédeknek kell vállalniuk. Ebből következik az, hogy az egyéb jogi képviselők – hitefelvő vagy egyéb biztosítéki kötelezettek (például garancia-, kezességvállalók) ügyvédjei – által kibocsátott jogvélemény véleményfejezetét a bankok képviselője írja elő. A vélemények tisztaságát zavaró feltételezéseket és megszorításokat pedig csak az általa előzetesen megismert és rendszerint a kollégák között egyeztetett tartalommal fogadja el, hiszen végső jogvéleményt olyan kérdések tekintetében, amelyeket nem vizsgálhatott, részben az egyéb jogi képviselők véleményére alapozza (például a biztosítékot nyújtó társaság egyes jogosultságai tekintetében). Ez – érthető módon – visszafelé nem működik mindig, hiszen a bankok képviselője a bankok számára ad jogvéleményt, amelyben olyan érvényességi kérdéseket is érinthet, amelyeket a kötelezettnek nem kívánnak a tudomására hozni. Ezért a jogvélemények egyformasága egyáltalán nem elvárás, és az erre való törekvést mint szerepzavart el is kell utasítani – kivéve talán az egyszerűbb és általános célokra nyújtott nem biztosított nemzeti közti szindikált hitelekhez kapcsolódó véleményt, amelyben viszont ez az egymásra találás a szerződéses dokumentáció nagyfokú egységesítése miatt szinte természetes.

Elvileg egy másik fél részére adott jogvélemény „technikai érdek-összeférhetetlenségét” is okozhat, hiszen a véleményben foglalt megszorítások a megbízó érdekét is érinthetik (például egy biztosíték érvényesíté-

Jogvélemény

az érdeklődésről külön rendelkeznek a megbízásban.

A következőkben részletesen vizsgált tranzakciós jogvélemény a jogi tanácsadás (*legal advice*) egyéb formáinak számos elemét is magában foglalhatja. Így például találunk hasonlóságot az úgynevezett indokolt jogi véleménnyel (*reasoned opinion*), amely például egy adott biztosítéki kör megalapításával és végrehajthatóságával kapcsolatban tartalmaz következtetéseket. Továbbá ebbe a sorba tartozik az érvényességi és érvényesíthetőségi jogvélemény (*enforceability opinion*), amelyre jó példa a hazánkban is elterjedt származékos ügyletekre vonatkozó keretszerződésekre tekintettel kiadott jogvélemény, illetve a meghatározott célokra elkészített jogi jelentések. Az utóbbi körbe tartozhat többek között egy cég átvilágításának jogi eredményét összegző jelentés vagy az egyes bejegyzett jogosultságokat feltáró összefoglalás (*legal report, title report*).

Forma és tartalom

A jogvélemény elkészítése igazodik ugyan bizonyos szabályszerűségekhez, de elvárás, hogy a forma és a tartalom alapvetően megfeleljen a megbízó elvárásainak. Azonban a jogvélemény kibocsátására adott megbízás kereteinek megállapításakor, illetve az elkészült vélemény értelmezése kapcsán figyelmet kell fordítani a jogvélemények elkészítésének általános elveire. Az Egyesült Államok ügyvédi kamarája (ABA) és egyes államok (például New York, Kalifornia) kamarái több elemzést és konszenzuserősítő jelentést (ABA Legal Opinion Accord, TriBar reports) is közzétettek a témában. A magyar gyakorlat alapján ezek az elvek következőkben foglalhatók össze.

Alapelvek

• **Nem biztosíték.** Az eljáró ügyvéd a jogvélemény készítésekor is a vonatkozó szakmai és jogszabályi elvárásoknak megfelelően köteles a megbízó érdekeit képviselni. Azonban az adott időpontban fennálló jog alapján kibocsátott jogvélemény nem biztosíték arra nézve, hogy a jövőben nem változik a megbízóra hátrányos módon a szabályozási környezet vagy annak bírói értelmezése. Az sincs kizárva, hogy az ügyvéd tévedett a kockázatok felmérésében és helyes megítélésében, ami viszont önmagában nem vezet automatikusan azonnali vagyoni jellegű megtérítéshez.

• **Azt, hogy a vélemény mire terjedjen ki, a megbízásban határozzák meg.** Mivel a vizsgálat körét és mélységét lényegében a megbízás határozza meg mind a vizsgálat dokumentációs terjedelme, mind a figyelembe vett jogi kérdések tekintetében, a megbízónak alapvető érdeke, hogy ezeket előzetesen átgondolja, és a megbízásban részletezze. A gyakorlatban talán nincs is kellemetlenebb és a megbízó számára költségesebb eljárás, mint a megbízás tartalmának és kiterjedésének állandó változtatgatása, aminek elkerülésére törekednie kell mind a megbízónak, mind az ügyvédnek (megfelelő tanácsadással).

• **A feltételezések, megszorítások kockázatosak.** A megbízó érdeke az is, hogy a jogvéleményben az ügyvéd az eredeti felkérés terjedelmének megfelelően nyi-

latkozzék az ügylet szempontjából releváns jogi kockázatokról. Ezért kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a levont jogi következtetések megerősítsék az ügylet kezdeti strukturalása idején figyelembe vett jogi és üzleti előfeltételezéseket. A jogvéleményben foglalt feltételezések és megszorítások viszont megannyi kockázatot jeleznek a megbízó számára, és azok megértése elsődleges a jogvélemény hasznosságának megítélés szempontjából. Mivel a feltételezések és megszorítások egyszerű, specifikus és egyértelmű megfogalmazása elvárható a jogvélemény kibocsátójától, fontos eloszlítani azt az olykor az ügyvédek által is keltett tévhitet, hogy a jogvélemény csak jogásoknak szól; azoknak a feleknek, akik üzleti döntéseiket a jogvéleményre támaszkodva hozzák, érteniük kell annak alapvető üzenetét.

Hazai jog. Természetesen a jogvéleményt kibocsátó magyar ügyvéd csak azon jog tekintetében nyilatkozhat érvényesen, amelyre képzettsége alapján jogosult. Így például külföldi szerződő felek létezésére és bejegyzettségére vonatkozóan nyilatkozattételre a releváns országban eljáró ügyvédet kell felkérni, s arra előfeltételezés formájában utalni a jogvéleményben.

Nem jóslás. A jogvélemény alapja a kibocsátáskor hatályos jog. Ám a gondosan eljáró ügyvéd feladata az is, hogy felhívja a figyelmet az olyan, már ismert szövegezésű, de még hatályba nem lépett jogszabályokra is, amelyek lényeges mértékben befolyásolhatják az ügyleti dokumentáció érvényesíthetőségét (például a kötelezően alkalmazandó és eltérést nem engedő végrehajtási vagy felszámolási szabályok várható változása).

• **Tényekről nem adható jogvélemény.** A főszerűs szerint jogi véleményt kialakítani csak jogilag releváns kérdésekről lehet. Ezért tényekről, feltételek be- következtéről, nyilatkozatok vagy szavatosságvállalások pontosságáról, helytállóságáról önálló jogvélemény nem adható.

Amennyiben a megbízó mégis igényli, hogy az ügyvédek olyan következtetéseket vonjanak le, amelyekhez bizonyos tények vizsgálata szükséges, a helyes eljárás az adott tényre vonatkozó információ forrásának megjelölése a véleményben (például cégnyilvántartás, ingatlan-nyilvántartás, formális nyilatkozatok a társaság vezető tisztségviselőitől) és az információ helytállóságának formális feltételezése. Bár az ilyen eljárást sokan a felelősség teljes kitépítésének tekintik a nyilatkozóra vagy az információ forrására, az ügyvédnek ilyenkor is a megfelelő szakmai gondossággal kell eljárnia az eljárás helyességének igazolása céljából. Ebben az esetben azonban a jogi következtetés értéke és megbízhatósága szinte azonos a figyelembe vett okirattal.

Ráadásul annak eldöntése, hogy mi minősül ténykérdésnek, és mi az, ami még bevonható a jogvéleménybe, sokszor ellentmondásokkal terhes mérlegelés eredménye. Így például az ingatlanjelzálog jog érvényes léte- rejöttéhez szükséges ingatlan-nyilvántartási bejegyzésről az ügyvédek annak ellenére nyilatkoznak, hogy az ténykérdésként is felfogható. Ellenben, noha a megbízók ezt olykor utólagosan sérelmezik, semmiképpen sem tartozik az ügyvéd feladat körébe az adott ügylettel kapcsolatos üzleti döntések, pénzügyi beszámolók, megtérülési számítások egyedi értékelése. Ez így helyes, még akkor is, ha a nem megfelelően előkészített pénzügyi háttér a megbízó számára hátrányos következményekkel járhat (megtámadhatóság kockázata a szolgáltatások feltűnő értékaránytalansága miatt), bár az eljáró ügyvédnek bizonyos esetekben az elvi kockázatok jeleznie kell.

• **Külföldi elemek használata.** Gyakran előfordul, hogy a megbízó angol nyelven kéri a jogvélemény elkészítését. Ilyenkor külön figyelmet kell fordítani arra, hogy az ügyvéd által használt fogalmak egyértelműen és pontosan tükrözzék a magyar jogszabályokat, akár

a megfelelő fogalom magyar nyelvű feltüntetésével. Ráadásul az angolszász jellegű koncepciók használata következetesség hiányában olykor zavart okozhat. Így például külön magyarázat nélkül az, hogy egy társaságot megfelelően hoztak létre (*duly incorporated*), a jogszabályi előírásokon túl a releváns társasági dokumentumoknak való megfelelést is jelenti. A megfelelő szervezeti felépítésre (*duly organised*) tett kijelentést pedig a megbízó értheti úgy is, hogy az pozitív módon utal a jogszabályokban követelt alap- és befizetésének, az igazgatók, könyvvizsgálók és más társasági szervek megbízásának, a belső szabályoknak és a társasági dokumentációnak a vizsgálatára is.

Magyarázat nélkül nem fogadható el olyan fogalmak használata, amelyek önmagukban csak egy adott külföldi jog alapján értelmezhetők. Ilyen például az amerikai társasági jogi bejegyzési és megfelelési (*good standing*) kritériumok használata magyar társaságok vonatkozásában. Ezzel a problémával akkor is szembesülünk, ha a megbízó külföldi vagy külföldi háttérrel rendelkező ügyvédi iroda. Ilyenkor az optimális megoldás az eltérő fogalomhasználat előzetes tisztázása.

• **Nincs meglepetés.** Mivel a jogvélemény elkészítése legtöbbször az adott ügylet dokumentálásával párhuzamosan zajló folyamat, kibocsátójának lényeges feladata, hogy a megbízót folyamatosan tájékoztassa minden olyan kockázatról, amelyet a jogvéleményben a feltételezések vagy a korlátozások között sorol majd fel. Bár elvileg az alaposan előkészített jogvélemény tartalma nem képezheti alku tárgyát, a megbízó mégis számon kérheti az ügyvédtől az olyan előzetes tájékoztatás elmaradását, amelyet, ha időben figyelembe tudnak venni, akár a strukturálásra is hatással lehetett volna (idetartoznak többek között az ingóságokra alapított jelzálogjoggal, a biztosítéki engedményezéssel, az áfavisszatérítéssel engedményezéssel vagy az üzletrészt terhelő záloggal kapcsolatos problémák).

• „**Megfelelő tartalomról és formáról**” nem adható vélemény. Mivel az ügyleti dokumentáció kialakítása legtöbbször az üzletfelek közötti tárgyalásos folyamat eredménye – az oly jellemző kölcsönös üzleti kompromisszumokkal egyetemben –, az eljáró ügyvéd a jogszabályoknak való megfelelés megállapításán túl nincs értelme az ügyleti dokumentáció tartalmának és formájának megfelelő voltáról nyilatkoztatni.

Ezért szokták azt mondani: ha a megbízó nem kap megfelelő jogvéleményt, nem szabad pénz folyósításáról dönteni, de ha megkapja, a döntés felelőssége akkor is őt terheli. Az is igaz viszont, hogy a tapasztalt ügyvédek többségének azért van ezzel kapcsolatos véleménye, amit kérésre – vagy időnként a nélkül is – szívesen megoszt az ügyfelével.

Költség. Mivel a megbízó célja egy számára megnyugvást hozó és biztonságot adó jogvélemény kézhezvétele, fontos, hogy az eljáró ügyvéd előzetesen jelezze a felmerülő költségeket, valamint azt is, hogy a cél veszélyeztetése nélkül milyen módon lehet elkerülni a költségek növelését. Ebben a megbízó nagy segítségére lehet, hiszen olykor – így a nem ügyfélnek adott jogvélemények vonatkozásban is – folyamatos párbeszéd szükséges az optimális költségek és biztonság egyensúlyának megállapításához.

Vélemény és szerkezet

Bevezetés. A jogvélemény formailag az ügylet rövid leírásával és az eljáró ügyvéd szerepének meghatározá-

sával kezdődik, ami gyakran már önmagában meghatározza a jogvélemény várható kereteit. Egy tőkepiaci vagy banki finanszírozási ügyletben a befektetési vagy kereskedelmi bankokat képviselő ügyvéd vagy iroda jogvéleménye a vonatkozó megbízás alapján gyakran a szóba jöhető jogi kockázatok legteljesebb áttekintését nyújtja. Ezen kívül feladata az esetlegesen közreműködő jogászok (például külföldi tulajdonos létezését tanúsító külföldi ügyvéd, hitelfelvevő vagy biztosítékot adó

Nem is beszélve arról, hogy így egyszerűen elkerülhető az az értelmezési vita, amelyet az esetlegesen figyelmen kívül hagyott információk vagy dokumentumok okozhatnak, és a megbízóra hárul annak bizonyítása, hogy azok vizsgálata az ügyvédtől elvárható gondosság körébe tartozott-e.

Feltételezések (assumptions). A jogvéleményben található vélemények, következtetések általában bizonyos formálisan rögzített alapfeltételezésekre támaszkodnak. Tehát érvényük és értékük a jogvéleményben feltételezéseknek nevezett alapfeltételezések helytállóságától függ.

Akármiilyen meglepő, a feltételezésekkel kapcsolatban mégis fontos szabály, hogy azokat is jelezni kell, amelyek ránézésre nyilvánvalónak tűnnek. Ebben a szakaszban jeleznek továbbá olyan kérdéseket is, amelyeket a jogvélemény kibocsátójának nem állt módjában vizsgálni, vagy amelyek vizsgálatára nem terjedt ki a megbízása. Idetartoznak például bizonyos ténykérdések vagy a külföldi jogra vonatkozó kérdések. Ugyanakkor például a vizsgált ügylet érvényes-

ségét érintő alapkérdések tekintetében a jogvélemény kibocsátójának a legnagyobb gondossággal kell eljárnia, és elvárható tőle, hogy megbízóját figyelmeztesse a feltételezések okára és adott esetben a jogi kockázatok megfelelő kezelésének a hiányára. Így kell eljárnia például akkor, ha releváns biztosítékok külföldi kötelezettjeire nézve a biztosíték jogosultjának megjelölt bank nem kíván beszerezni külföldi jogvéleményt, vagy ha egy nem jogi (számviteli, adózási stb.) szakkérdés eldöntése meghatározó hatással lehet az ügylet érvényességére. Általánosan elfogadott elv, hogy nem etikus azt előfeltételezés tárgyává tenni, aminek helyességéről meg lehet győződni (például nyilvántartások tartalma), vagy amiről nyilvánvaló, hogy nem helyes (például a nyilvánosan hozzáférhető költségvetési számadatok rendelkezésre állnak, és az ezekre való hivatkozást ellenőrizni lehet akár egy egyszerű összeadással is).

Mindezek alapján nyilvánvaló, hogy a megbízónak alapvető érdeke fűződik a feltételezések értelmezéséhez és a belőlük fakadó kockázatok kezeléséhez, esetleg „áttelepítéséhez”. Természetesen azokat a kockázatokat, amelyekre a feltételezések hívják fel a figyelmet, csak a megbízó együttműködésével lehet megfelelően kezelni. Amennyiben az adott ügylet érvényességének előfeltétele egy másik ügylet vagy szerződés érvényessége (például ingatlan-adásvételkor a jogelődök érvényes szerzése) és a megbízás keretei miatt erre vonatkozó külön vizsgálat nem lehetséges, a feltételezések között erre a körülményre ki kell térni.

A vélemény

A jogvélemény többnyire legrövidebb része maga a véleményeket (*opinions*) tartalmazó szakasz, amelynek minimális tartalmát általában a dokumentációs fázis elején tisztázzák az érdekeltek. A koncepcionális tisztaság érdekében elvárható a kibocsátótól, hogy a vélemények közé ne kerüljön sem megszorítás, sem feltételezés. Egyszersmind a lehető legegyszerűbb megfogalmazásra kell törekedni.

A vélemények fejezete a leggyakrabban annak rögzítésével kezdődik, hogy a vizsgált dokumentumokban vállalt kötelezettségek érvényesek és jogi úton érvényesíthetők (a jogvélemény kibocsátója ennek tekintetében gyakran más véleményekre támaszkodik azon

Folytatás a 24. oldalon

Tipikus feltételezések finanszírozási ügyletekben

- a dokumentumokon található aláírások és bélyegzők, valamint az eredeti példányok valódiak;
- a fénymásolt példányban vagy fax útján, netán elektronikusan rendelkezésre bocsátott dokumentumok hiánytalanok és az eredeti példányukkal teljesen azonosak, a dokumentumok szükségszerű benyújtása és nyilvántartásba vétele hiánytalanul megtörtént;
- ha más jogvéleményre is hivatkoznak (például a hitelfelvevő jogi képviselőjének véleményére), az pontos, valós és helytálló;
- a vizsgált dokumentumokban nem történt változás azok aláírásának vagy kibocsátásának időpontja óta;
- a vizsgált dokumentumok szerződő felei (kivéve azokat, akikkel kapcsolatban a megbízás alapján külön vizsgálatot kellett lefolytatni) szerződésképesek, bejegyzésük érvényes és hatályos, képviselőik felhatalmazása, aláírási jogosultsága, a szerződésbe foglalt kötelezettségek elvállalására vonatkozó jogosultsága, továbbá társasági jogi felhatalmazása rendben van;
- a vizsgált dokumentumokban foglalt szerződéses nyilatkozatok tartalma megfelelő, a nyilatkozatok valódiak.

társaság jogtanácsosa vagy képviselője) által adott jogvélemény terjedelmének is a meghatározása.

A gyakorlatban a jogvélemény kibocsátójának a szerepe és a kapcsolódó felelősség jellege is más, ha egy általa elkészített és tárgyalt dokumentációról kell érvényességi szempontból nyilatkoznia, mint ha egy másik ügyvéd vagy iroda munkáját kell véleményeznie.

A kibocsátás alapja. Leggyakrabban a jogvélemény bevezető részében határozzák meg a kibocsátás alapját, vagyis azt, hogy

– a jogvélemény kizárólag a kiadásának időpontjában hatályos magyar jogra vonatkozik az akkor irányadó bírói joggyakorlat figyelembevételével;

– a jogvélemény kiadása azon alapul, hogy minden azzal kapcsolatos kérdésre (beleértve az abban használt kifejezéseket és fogalmakat) a magyar jog az irányadó, és

– a jogvéleményben használt releváns – ezért nagybetűvel megkülönböztetett – fogalmak és kifejezések eltérő rendelkezés hiányában a vizsgált dokumentumokban meghatározott jelentéssel bírnak.

Címzettek. Szintén a jogvélemény elején mutatják be a címzetteket, aminek az a célja, hogy a kibocsátó meghatározza azon személyek körét, akik támaszkodhatnak a jogvéleményre, és akiknek annak tartalmáért elsősorban felelősséggel tartozik. Ezek többnyire a megbízó, annak üzleti partnerei vagy egy másik ügyvédi iroda.

A megvizsgált dokumentumok. A jogvélemény terjedelme szempontjából kiemelkedő jelentősége van a megvizsgált dokumentumok meghatározásának és felsorolásának. Ilyenek például a megkötött szerződések, beszerzett engedélyek, nyilvántartási tanúsítványok. Bár van olyan hazai gyakorlat, amely szerint a jogvéleményben egyszerűen azt kell kijelenteni, hogy minden olyan dokumentumot megvizsgáltak, amelyet szükségesnek ítélték a vélemények és következtetések megfogalmazásához, mégis helyesebb a kijelentés mellett a legfontosabb megvizsgált dokumentumokra külön is utalni. Ugyanis a jogvélemény nem csupán felelősségelhárító okirat, hanem feladata a megbízó lehető legteljesebb informálása is, ezért joggal várható el az egyedi dokumentumok felsorolása. Ez a megoldás többek között lehetőséget ad arra, hogy a véleményeket korlátozó észrevételeket pontosan össze lehessen kötni azzal a dokumentummal, amelyikre vonatkoznak.

Folytatás a 23. oldalról

felek bejegyzésének érvényességével és hatályosságával, képviselőik felhatalmazottságával, aláírási jogosultságukkal és a vállalt kötelezettségek teljesítésére vonatkozó képességükkel kapcsolatban, amelyekre vonatkozólag a vizsgálata nem terjedt ki). Érdekes nyilatkozat ez, hiszen az érvényesség fogalma nincs önállóan meghatározva a magyar jogban, és arról, hogy mit tekintünk érvényesnek, végül is csak az érvénytelenség jogkövetkezményét maguk után vonó esetek (semmisség és megtámadhatóság) lehetőségének kizárását követően nyilatkozhatunk indirekt formában. Ebben a körben a semmisség kapcsán a jogszabályba ütközés miatt adódó érvénytelenség hiányáról bátran nyilatkozhat az ügyvéd, a megtámadhatóságra alapot adó egyes körülmények fennállásáról (például feltűnő értékárytalanság szolgáltatás és ellenszolgáltatás között, erőfölénnyel való visszaélés) viszont általában nem, hiszen azok szakértői mérlegelést igénylő ténykérdések, ezért a felelősségkorlátozó feltételezések között van helyük. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ezekért a kérdésekért senki sem vállal egy adott ügyletben felelősséget, hanem inkább arra hívja fel a figyelmet, hogy a kockázatokat arra az üzleti előkészítésben is közreműködő szakértőre érdemes telepíteni, aki azokat szakértelme alapján megfelelően tudja feltámi.

Gyakran hívják fel az ügyvédet az egyenlő elbánást (*pari passu*) rögzítő vélemény kibocsátására, amely szerint az adott kötelezettnek a jogosulttal szembeni, a vizsgált dokumentumokon alapuló követelése a kötelezett társaság megszűnésekor a kötelezett többi, nem biztosított és alá nem rendelt hitelezőjének követeléseivel legalább azonos helyen állnak a kielégítési sorrendben – kivéve azon követeléseket, amelyek a vonatkozó szabályok kötelezően alkalmazandó rendelkezései alapján kielégítési elsőbbséget élveznek.

A vélemények nagy része azonban lényegében ügyletspecifikus. A hazai gyakorlatban megtalálható többek között bizonyos jogok és tények megfelelő nyilvántartási bejegyzettségével, társaságok megfelelő működésével, egyes engedélyekkel, biztosítékok megállapításával, eljárási mentességekkel és tulajdonátruházások hatályossá válásával vagy valamilyen más társasági jogi esemény megtörténtével kapcsolatos vélemény kérése is.

Egy adott dokumentáció érvényesíthetősége kapcsán, amely értelmezhető egy jövőbe mutató nyilatkozatként is, a jogvéleményben a magyar bíróságok által általánosságban érvényesíthetőnek elismert formájú okiratokra szokás utalni. Ez nem jelent véleménynyilvántartást a dokumentációban foglalt egyedi kötelezettségvállalások konkrét érvényesítésének lehetőségéről és eredményességének várható esélyeiről, hiszen azok a kötelezettségvállalások lényegében a rájuk vonatkozó feltételek és előírások alapján érvényesíthetőek a jövőben.

Megszorítások

Miként a feltételezések, a megszorítások (*qualifications*) is megannyi kockázatot hordoznak a megbízóra nézve. Minden megszorítás lényegében a releváns és a megbízók által oly gyakran megkívánt „tisztá vélemény” (*clean opinions*) csorbítását jelenti. Ezért a megbízónak joga és prudenciális kötelessége is, hogy értelmezze önmaga számára a jogvéleményben foglalt figyelmeztetések mögött meghúzódó kockázatokat, és ha a megértés érdekében szükséges, a figyelmeztetések elmagyarázására és pontosítására hívja fel az ügyvédet.

Nem szabad azonban elfelednünk, hogy a megszorítások szükségesek, hiszen a jogrendszer sajátosságaiából eredő korlátokra hívják fel a figyelmet. Így például hiába állapodnak meg a felek a magyar társaságok ellen indított csőd- és felszámolási eljárásokban irányadó és kötelezően alkalmazandó szabályok szerződéses fe-

lülírásában vagy abban, hogy biztosítéki ügynököket jelölnek ki maguk közül a magyar jogszabályok figyelmen kívül hagyásával, az ilyen rendelkezések érvényessége és érvényesíthetősége egyértelműen megkérdőjelezhető, és a jogszabályok figyelmen kívül hagyása komoly károkat okozhat.

Bár van olyan ügyvédi gyakorlat, amely azt „mondja”: minél kevesebb megszorítást tartalmaz egy vélemény, annál felkészültebbnek tűnik az iroda, sajnos ez nagyon félrevezető is lehet. Ez akár komparatív előnyt is nyújthat a versenytársakkal szemben, és talán a megbízó érdekében szükséges konzervatív megközelítést mellőző felfogás nem számol a megszorítások egyik – az ügyvédi felelősség korlátozására irányuló érthető törekvéshez társuló – legfontosabb funkciójával, a tájékoztatással. Vagyis a megbízót a lehető legteljesebb mértékben tájékoztatni kell a jogrendszer és a bírói jogértelmezés sajátosságaiból fakadó érvényességi és érvényesíthetőségi korlátokra (például bizonyos alárendelési megállapodásoknak, az előtörlesztés tilalmának, a szerződésben rögzített terhelési tilalmaknak – *negative pledge, pari passu* – a semmissége jogszabályba ütközésük miatt). Ezért a választóvonalat helyes ott meghúzni: az eljáró ügyvéd az adott megszorításra előzetesen felhívta-e a megbízót figyelmét, és meg tudja-e védeni a megszorítás szükségességét.

Az sem mellékes, hogy aki a jogvéleményt néhány évvel később kívánja megvizsgálni, megtalálja-e azokat a figyelmeztetéseket, amelyek lehetővé teszik a szükségtelen kockázatok mellőzését (például: ne mondjunk fel hitelszerződést az egyébként hazai és nemzetközi gyakorlatnak minősülő, de a magyar jog alapján semmis rendelkezések miatt).

Felelősség

Gyakori kitétel, hogy a jogvélemény kizárólag a benne megjelölt jogügyletre vonatkozik, és felhasználására kizárólag a címzettek jogosultak. A jogvélemény más célból vagy más személyek által történő felhasználásához vagy más személynek történő átadásához rendszerint a kibocsátó (előzetes és írásbeli) hozzájárulása szükséges. A kibocsátó azzal, hogy kijelenti: a jogvéleményre csak a címzettek hivatkozhatnak, egyben a felelősségének terjedelmét is korlátozni próbálja.

Arra nézve, hogy az ügyvéd kártérítési felelőssége milyen körben állapítható meg, többek között a Polgári Törvénykönyv – a 474. paragrafus (1) és (2) bekezdés – a mérvadó. Az ennek értelmében kötött ügyvédi megbízási szerződés alapján a megbízott köteles a rábízott ügyet a megbízó utasítása szerint – és a megbízó érdekeinek megfelelően – ellátni. Ha a megbízó célszerűtlen vagy szakszerűtlen utasítást ad, a megbízott köteles őt figyelmeztetni erre; ha a megbízó az utasításához mégis ragaszkodik, az utasításból eredő károk őt terhelik. Kapcsolódó elvként jelentőséggel bír, hogy az ügyvéd kártérítési felelősséggel tartozik, ha az általa szerkesztett szerződés nem felel meg a megbízó üzleti akaratának, és nem alkalmas a célzott joghatás kiváltására (például: ellenjegyzés nélküli, vételi jogot rögzítő szerződés ingatlanra vonatkozóan).

Az ügyvédek kamarai tagságának feltétele, hogy csatlakozzanak – személyesen vagy irodájuk révén – a Magyar Ügyvédek Biztosító és Segélyező Egyesületéhez vagy rendelkezzenek a kamara által elfogadott más felelősségbiztosítással. Elterjedt nézet a megbízók körében, hogy nemzetközi ügyvédi irodákat vagy ilyen irodákkal együttműködő ügyvédeket azért kell előnyben részesíteni, mert a globális és/vagy az egyedi felelősségbiztosításuk vélhetőleg az általuk okozott kár nagyobb részét fedezi, mint az egyéni ügyvédek vagy a kis ügyvédi irodák néhány millió forintos minimumbiztosítása. Ez talán részben félreértésen alapul, hiszen feltételezhető, hogy ezeket a sokat emlegetett biztosításokat nem sokan vizsgálták még meg a nemzetközi hát-

terű irodák és ügyvédek megbízását megelőzően. Ha mégis, akkor kérdés, hogy az ilyen szakmai felelősségbiztosításokra jellemző regionális, ország- és ügyletkorlátok között mennyire könnyű kiigazodni, és hogy az aktuális biztosítási fedezettséget illetően kielégítő válasz kapható-e bármilyen időpontban is.

Nem kétséges, hogy a nagy irodák biztosítottóságának foka kapcsolatban van a szakmai felelősségvállalás mértékével, amit például a szindikált hitelezésben a piac el is vár. Mindazonáltal félrevezető volna, ha a nemzetközi háttér nélküli magyar ügyvédi irodák megbízásától azért tekintenék el például projektfinanszírozási vagy más strukturált ügyletekben, mert túlzott jelentőséget tulajdonítunk a globális felelősségbiztosítások meglétének. Talán a jogvélemény felépítésének specifikus elemzéséből is kiderül, hogy nem lenne könnyű dolga annak, aki kártérítési igénnyel lépne fel a megbízás nem- vagy hibás teljesítése miatt az eljáró ügyvéd vagy ügyvédi iroda ellen.

Külföldi és hazai példák is azt mutatják, hogy – nem kis mértékben a bizonyítási nehézségek miatt – az esetek többségében a felek külön megállapodásban rendezik vitás kérdéseiket, s ritkán vizsgálják a felmerült kár mértékét, az okozati összefüggéseket és a felróhatóságot, amelyek megléte viszont (egyéb jogszabályban rögzített feltételeken kívül) együttesen szükséges feltétele a kártérítési kötelezettség megállapításának. Ezért – talán evidensnek tűnik – a jogi képviselő kiválasztásakor az áron kívül a jogi szolgáltatás minőségének és a releváns tapasztalatoknak tanácsos nagyobb súlyt adni, mint a nagy összegű biztosítás meglétének. Más kérdés, hogy az ilyen felelősségbiztosítással rendelkező irodák legtöbbször a komparatív előnyüket sem tudják érvényesíteni, hiszen az ügyvédi szolgáltatók közötti verseny miatt komoly árengedményekre kényszerülnek.

Hazai gyakorlat

A jogvélemények használata széles körben elterjedt Magyarországon, nem kis részben az ehhez külföldön hozzászokott külföldi beruházók, multinacionális vállalatok és a gyakran külföldi tulajdonossal (is) rendelkező tüke- és pénzpiaci szolgáltatók által támasztott kereslet nyomán. A megbízók jellemzően mind a tranzakciós, mind az egyedi jogvéleményeket igénylik, amelyek magyarul és más nyelveken egyaránt készülnek.

Érdekességként említhető, hogy az utóbbi időben külső – azaz az ügylet tárgyalásában nem közreműködő – jogi tanácsadó megbízásával többször vizsgáltak felül már megtárgyalt és aláírt dokumentációt, azzal az eredménnyel, hogy a felek a jogvélemény tervezetében jelzett kockázatokra tekintettel a vélemény véglegesítését megelőzően már módosították is a dokumentációt. Persze előfordult ennek a fordítottja is (szerencsére eddig folytatás nélkül), amikor egy neves nemzetközi háttérű ügyvédi iroda kibocsátott jogvéleményének visszavonására kényszerült az üzleti dokumentáció aláírásakor, majd a címzettekkel való előzetes egyeztetés elmaradása miatt azt az ügyletben érdeklelt bankok kérésére ismételtelen át kellett dolgoznia alaki és tartalmi inkonzisztenciák miatt.

Az egyértelmű, hogy a folyamatosan halmozódó jó és rossz tapasztalatok nyomán a megbízók mind komolyabban vesznek részt a jogvélemények kialakításában, ami ezért ma már nemcsak az elkészítés érdekében eljáró ügyvédek izgalmas, de magányos missziója, hanem egy dinamikus, a gyakorlat által formált közös nyelven folytatott többszereplős párbeszéddé vált. Ez természetesen egyre nagyobb pontosságot és alaposabb elemzést követel meg minden érdeklőtől, de nem vitás, hogy az eredmény a kockázatok folyamatos feltárásán és megértésén keresztül a megbízók érdekeit szolgálja.

Horváth S. Attila